

Rapport fra Norge

for perioden som avsluttes 31. mai 2023, i tråd med artikkel 22 i ILOs grunnlov (Article 22 of the Constitution of the ILO) på tiltak som er gjennomført for å oppfylle forpliktelsene i

ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater (1989)

I denne rapporten omtales lovgivning og tiltak som er vedtatt eller iverksatt siden forrige rapportering, og som er relevante for oppfyllelsen av konvensjonens forpliktelser. I rapporten besvares dessuten kommentarer fra ekspertkomiteen i forbindelse med Norges rapportering i 2013.

Ny lovgivning og andre tiltak i forbindelse med oppfølging av konvensjonen

Artikkel 2

Tilbakeføring av samisk kulturarv

Bååstede-prosjektet

Gjennom Bååstede-prosjektet tilbakeføres rundt 1600 samiske kulturhistoriske gjenstander fra Norsk Folkemuseum og Kulturhistorisk museum i Oslo, til seks samiske museumssiidaer.

Investering i nybygg, eller magasiner, utstillingsfasiliteter mv. har gjort fem av de seks museene i stand til å ta imot gjenstandene fra prosjektet på en forsvarlig måte. Blant annet skjer tilbakeføringen til Ávv Skoltesamisk museum (tidligere Østsamisk museum) i Neiden som åpnet i 2017.

Lappekodisillen

Arkivverket overrakte Lappekodisillen til Samisk arkiv i Kautokeino, gjennom en høytidelig seremoni 19. oktober 2021 i Karasjok.

Lappekodisillen er navnet på et tillegg til grensetraktaten av 1751 mellom Danmark-Norge og Sverige (som da omfattet Finland). Loven inneholder blant annet bestemmelser om statsborgerskap, skattlegging og reindriftssamers rett til å føre rein over grensen mellom Norge og Sverige.

Lappekodisillen har gjennom tidene vært tolket som en viktig juridisk aksept av samiske rettigheter, ettersom den anerkjente samene som en egen folkegruppe.

Seremonielle gjenstander

I januar 2022 ble eierskapet til Anders Poulsons samiske tromme overført fra Nasjonalmuseet i København til RiddoDuottarMuseat (RDM) i Karasjok.

For den samiske befolkningen er tilbakeføring av seremonielle gjenstander, som den samiske trommen og den samiske kvinnens hornluer, av stor symbolsk betydning for dagens samiske kultur og identitet. Trommene var sentrale i samiske religiøse tradisjoner. Fordi de fleste trommene ble konfiskert på 16- og 1700-tallet, finnes det få intakte trommer igjen i Norge, men flere er i utenlandske museer.

Prosjektet Dávvirat Duiskkas/ «Gjenstander i Tyskland»

Flere europeiske museer har samiske gjenstander i sine samlinger. Samiske gjenstander finnes trolig også i museer utenfor Europa. Det er likevel lite systematisk kunnskap om disse samlingene. Gjennom det aktuelle prosjektet Dávvirat Duiskkas, som betyr «Gjenstander i Tyskland», samarbeider tyske og samiske museer om kartlegging og kunnskapsutveksling om samiske gjenstander i tyske samlinger.

Prosjektet går over en femårsperiode.

Kultur- og likestillingsdepartementet har tilrettelagt og finansiert prosjektet, Sametinget er prosjekteier, mens Samisk museumslag er prosjektansvarlig.

Saemien Sijte, Snåsa Trøndelag

Saemien Sijte – *sørsamisk museum og kultursenter* fikk nytt bygg som ble åpnet 17. juni 2022. Museumsbygningen er finansiert over statsbudsjettet.

Museet stiller ut de sørsamiske gjenstandene som ble tilbakeført gjennom det såkalte Bååstede-prosjektet, omtalt ovenfor under denne artikkel. Museumsbygningen har også verksteder og arbeidsrom som gjør museet til en egnet arena for vern og videreføring av sørsamisk immateriell kulturarv.

Ved siden av den museale virksomheten arbeider museet med kulturspørsmål som er fremtidsrettet, og som har som hovedmål å styrke den sørsamiske identiteten, språk og fellesskapsfølelsen.

Museet jobber sammen med norske museer i Trøndelag for å ivareta det sørsamiske perspektivet. Målet er at Trøndelag skal bli en foregangsregion når det gjelder synliggjøring og tematisering av samisk historie og kulturarv også i norske museer.

Beaivváš Sámi Našunálateáhter /Det Samiske Nasjonalteatret Beaivváš

Det Samiske Nasjonalteatret Beaivváš trenger nye lokaler. Stortinget har i 2022 bevilget midler til byggingen av et samlokalisert nybygg for teateret og Samisk videregående skole og reindriftskole i Kautokeino. Byggingen er i gang, og nybygget forventes å stå ferdig i 2024.

Beaivváš samiske nasjonalteater er et turnéteater som turnerer i hele det samiske området i Norge, Sverige og Finland, og tidligere også noen ganger i Russland. Teateret turnerer også utenfor Norden for å synliggjøre det samiske internasjonalt.

RiddoDuottarMuseat (RDM), Karasjok

Det samiske museet RiddoDuottarMuseat (RDM) i Karasjok har behov for nye lokaler. Museet forvalter en betydelig kunstsamling på over 1 400 verk, på vegne av Sametinget, og en stor kulturhistorisk samling. Gode lokaler for visning av samlingen til publikum, og for konservering og bevaring, er også en forutsetning for at museet skal kunne ta imot de nordsamiske gjenstandene som skal tilbakeføres gjennom Bååstede-avtalen. Stortinget har bevilget midler til å sette i gang videre planlegging av prosjektet i 2023.

Ny boklov

Kultur- og likestillingsdepartementet arbeider med en proposisjon til Stortinget om lov om omsetning av bøker (bokloven). I forslag til ny boklov er det en rekke forslag som har som mål å legge til rette for at det skapes en mangfoldig litteratur på bokmål, nynorsk, samiske språk og de nasjonale minoritetsspråkene og at denne litteraturen er tilgjengelig for alle i Norge.

Oversettelse av samisk litteratur

Norsk kulturfond ble i 2019 styrket for å etablere ny tilskuddsordning for oversettelse av samisk litteratur til bokmål og nynorsk. Formålet er å øke formidlingen av samisk litteratur, ved at denne litteraturen blir synlig og tilgjengelig for alle, samt å gi den et større marked. Oversatt samisk litteratur kan da inkluderes i de etablerte ordningene på litteraturfeltet, bl.a. kan samisk kvalitetslitteratur i norsk oversettelse blir spredt til alle norske folkebibliotek, gjennom den såkalte innkjøpsordningen.

Kulturdirektoratet

I 2020 fikk Kulturdirektoratet (tidligere Kulturrådet), i oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet å være nasjonal koordinator for økt mangfold, inkludering og deltakelse i kultursektoren. Mangfoldsarbeidet utvikles i dialog med målgruppene og kultursektoren for å sikre relevans og forankring. Den samiske befolkningen er én av målgruppene som koordinatoroppdraget har særskilt vekt på.

Kulturrådet

Kulturrådet, som forvalter Norsk kulturfond (910 mill. kroner i 2022), har som formål å stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk og bidra til at kunst og kultur skapes, bevarer, dokumenteres og gjøres tilgjengelig for flest mulig. Ett av Kulturrådets satsingsområder i perioden 2021-24 er mangfold – flere stemmer, uttrykk og estetiske praksiser. Som del av satsingen har rådet et økt fokus på samisk kunst og kultur. Den samiske kunnskapen og kompetansen i fagutvalgene er styrket, det er gjennomført dialogmøter med samiske aktører og organisasjoner, og tilskuddsordningene er videreutviklet for å sikre at samiske kunst- og kulturaktører oppfatter seg inkludert i formålene for ordningene.

Endringer i barnevernslov og forskrift

Flere lovendringer har blitt gjennomført for å bidra til at hensynet til barnets bakgrunn ivaretas i kontakten med barnevernet. Disse er videreført og ytterligere styrket i ny barnevernslov som trådte i kraft 1. januar 2023.

Barnevernsloven har flere bestemmelser som skal bidra til å ivareta barns kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn.

I loven er det en ny overordnet bestemmelse som understreker at barnevernet i sitt arbeid skal ta hensyn til barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn. Bestemmelsen har betydning både for urfolk, nasjonale minoriteter og barn med tilknytning til andre land. Bestemmelsen gjelder all saksbehandling, handlinger og avgjørelser i barnevernet i alle faser av saken. Den overordnede bestemmelsen understreker også at «samiske barns særskilte rettigheter skal ivaretas». Videre er bestemmelsen om at det ved valg av plasseringssted skal legges vekt på barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn, videreført i ny barnevernslov.

Utover lovregulering er det flere forskriftsbestemmelser som særskilt ivaretar samiske barn blant annet i fosterhjem og på institusjon. Et eksempel er en ny forskrift om barnevernstjenestens oppfølging av barn på barnevernsinstitusjon. I forskriften framgår at barnevernstjenesten i sin oppfølging av barn på institusjon skal ta hensyn til barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn, samt at samiske barns særskilte rettigheter skal ivaretas.

Økt kompetanse er et sentralt virkemiddel for å bedre arbeidet i barnevernet med barn og familier med etnisk minoritetsbakgrunn generelt og urfolk spesielt. Det er etablert en egen videreutdanning om minoritetskompetanse i barnevernet og det er også anskaffet et opplæringsprogram om barnevernets møte med minoriteter, som inkluderer samer og nasjonale minoriteter.

Sametinget er blitt konsultert både i prosessene med lov og forskrifter.

Bestemmelser om valg til Sametinget

I juni 2021 vedtok Kommunal- og distriktsdepartementet endringer i forskrift om valg til Sametinget. Departementet vedtok blant annet endringer i assistansebestemmelsene, slik at velgere som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, har rett til hjelp av en stemmemottaker eller en annen person vedkommende selv peker ut, uten at en person fra valgmyndighetene er med inn i valgavlukket. Departementet vedtok blant annet også endringer i forskriften som innebærer at forhåndsstemmer skal sendes på en raskere måte enn vanlig brevpost den siste uken i forhåndsstemmeperioden, slik at så mange forhåndsstemmer som mulig kommer fram innen fristen for å bli godkjent.

Endringene er i samsvar med endringer gjort i regelverket for valg til Storting, fylkesting og kommunestyre. Sametinget har uttalt at det ser det som viktig at valgene i størst mulig grad har like regler. Sametinget ble forelagt et utkast til forslag til endringer. Sametinget hadde ingen merknader til disse og så derfor ikke behov for konsultasjoner.

[Artikkel 3](#)

Rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer

Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer (2016-2020) ble evaluert i 2021. Evalueringen peker på at strategien og arbeidet med den kan ha bidratt til å sikre kontinuitet i arbeidet mot hatefulle ytringer over tid. Den har bidratt til viktig kunnskapsutvikling, som igjen har bidratt til å øke bevisstheten om hatefulle ytringer. I tillegg til kunnskapsutviklingen, blir også innsatsen innenfor rettssystemet framhevet som positivt.

Regjeringen viderefører innsatsene som ble etablert gjennom strategien og har varslet at den ønsker å øke innsatsen mot netthets.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) forvalter ordningen *Tilskudd til tiltak mot rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer som ble opprettet i 2021*. Målet med tilskuddsordningen er å legge til rette for lokale, regionale og nasjonale initiativer og aktiviteter som har til hensikt å motvirke rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer på grunn av etnisitet, religion og livssyn. Tilskuddsordningen skal bidra til å fremme antirasisme, mangfold og dialog, samt bidra til kunnskap og bevissthet i majoritetsbefolkningen om rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer. Gjennom ordningen har det blitt gitt tilskudd til flere prosjekter som handler om å motvirke hatefulle ytringer, diskriminering og rasisme rettet mot samer.

I samarbeid med Bufdir har de regionale likestillings- og mangfoldssentrene gjennomført dialogmøter rundt i landet om rasisme og diskriminering. Situasjonen for samer er tatt opp på flere dialogmøter.

Bufdir lanserte i 2020 en egen kunnskapsportal om likestilling og levekår blant samer og nasjonale minoriteter. Portalen dekker områder som hatefulle ytringer og holdninger i befolkningen. Bufdir administrerer også nettsiden hatytringer.no.

Handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion (2020-2023) er en bred plan med tiltak innenfor ni ulike områder. Handlingsplanen tar utgangspunkt i at rasisme og diskriminering rammer ulike grupper i det norske samfunnet.

Regjeringen vil innen utgangen av 2023 legge fram en ny handlingsplan mot rasisme og diskriminering. Handlingsplanen skal fokusere på rasisme og diskriminering som særlig forekommer på vei inn i og på vei opp i arbeidslivet. Det andre hovedfokuset planen skal ha, er rasisme og diskriminering som foregår på ungdomsarenaer. Målgruppen for planen vil være alle grupper som utsettes for rasisme og etnisk og religiøs diskriminering. Underveis i arbeidet med planen har en rekke aktører, forskere og sivilsamfunn gitt innspill til tema og tiltak, gjennom innspillmøter og skriftlige bidrag. Det har vært eget møte med Sametinget og samiske organisasjoner om saken.

Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger) er et tilbud om kompetanseutvikling til skoler som ønsker å arbeide systematisk med kritisk tenkning, demokratisk danning og inkludering, eller som opplever at skolen har utfordringer knyttet til gruppefiendtlighet og fordommer. Formålet med Dembra er å forebygge hat og utenforskap gjennom å bygge demokratisk kompetanse – med inkludering og deltakelse, kritisk tenking og mangfoldskompetanse som bærende prinsipper. Medio juni 2023 vil Dembras digitale ressurser være tilgjengelig på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

Kjønns- og seksualitetsmangfold

I 2021 lanserte daværende regjering en handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika. Denne hadde tiltak for å utvikle kunnskap om lhbt+-personer med samisk bakgrunn, og dialog med Sametinget og samiske institusjoner om kjønns- og seksualitetsmangfold. Sametinget ble konsultert, og sammen med andre sentrale samiske aktører bidro de til planen.

I februar 2023 la regjeringen fram en ny handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold. Planen gjelder ut 2026. Denne handlingsplanen inneholder blant annet et tiltak om årlige dialogmøter med Sametinget om situasjonen for skeive med samisk bakgrunn, samt et tiltak om forskningsoppdrag om skeive historiske praksiser, språk og terminologi i Sápmi for å utvikle ord om kjønns- og seksualitetsmangfold på de ulike samiske språkene. Sametinget er konsultert om tiltak i planen.

Konkretisering og styrking av arbeidsgiveres aktivitets- og redegjøringsplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven

Arbeidsgiveres aktivitets- og redegjøringsplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven er et viktig verktøy for å nå målet om reell likestilling. Pliktene innebærer å jobbe aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering, og å redegjøre for/dokumentere dette arbeidet.

Aktivitets- og redegjøringsplikten ble styrket gjennom en konkretisering av lovbestemmelsene i 2019. Lovendringene trådte i kraft fra 1. januar 2020. Styrkingen av aktivitetsplikten innebærer blant annet at den generelle aktivitetsplikten for alle arbeidsgivere er utvidet til å omfatte sammensatt diskriminering. Dette betyr at arbeidsgivere nå skal rette særlig oppmerksomhet mot forhold som kan føre til diskriminering som skjer på flere diskrimineringsgrunnlag samtidig. Det er også presisert i lovteksten at det aktive likestillingsarbeidet også innebærer at arbeidsgivere skal søke å hindre trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold.

Likestillings- og diskrimineringsombudet har fått ansvaret for veiledning og oppfølging av aktivitets- og redegjøringsplikten, både for private og offentlige aktør.

Personer med funksjonsnedsettelse

Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om menneskerettighetene for personer med utviklingshemming (Meld. St. 8 (2022-2023)). Situasjonen for samer med utviklingshemming er omtalt i stortingsmeldingen og det har vært dialog med Sametinget i arbeidet med meldingen.

[Artikkel 4](#)

I all hovedsak blir de økonomiske midlene til samisk kultur kanalisert gjennom Sametinget. Sametinget gjør den konkrete fordelingen, ut fra egne prioriteringer.

Lovendring for samiske kulturminner

Lov om endringer i kulturminneloven med fast fredningsgrense for samiske kulturminner trådte i kraft 22. juni 2018. Samiske kulturminner fra år 1917 eller eldre er automatisk fredet. Årstallet 1917 er valgt fordi det representerer et politisk vendepunkt i samisk historie, med det første landsmøtet i Trondheim. En endring fra flytende til fast fredningsgrense for automatisk fredete samiske kulturminner og muligheten for å vedtaksfredet utvalgte kulturminner fra perioden etter 1917, er i samsvar med Sametingets øvrige retningslinjer for forvaltning av samiske bosettingsområder. Den gjenspeiler også i større grad internasjonale konvensjoner og deklarasjoner om urfolks rettigheter.

[Artikkel 6](#)

Se omtale under Kommentarer fra ILOs ekspertkomité.

Artikkel 7

Overføring av myndighet og oppgaver til Sametinget i kulturmiljøforvaltningen

I forbindelse med regionreformen og overføring av myndighet og oppgaver på kulturmiljøfeltet til fylkeskommunene, ble det overført samme myndighet og oppgaver til Sametinget for samiske kulturminner, jf. *Forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven* som trådte i kraft 1. januar 2020.

Artikkel 14

Se omtale under Kommentarer fra ILOs ekspertkomité.

Artikkel 15

Lodden/vårjakt på ender

Lodden er en nordsamisk betegnelse for vårjakt på ender og er en del av den samiske jakt og fangsttradisjonen. Jaktformen har hatt og har fortsatt sterk kulturell forankring i lokalbefolkningen. Høsten 2022 og våren 2023 ble det gjennomført en grundig prosess for å revidere forskriften som regulerer denne jakten. Det ble gjennomført en befaring i Kautokeino og møter med lokale aktører og Sametinget i tillegg til konsultasjoner med Sametinget og Sámi Bivdo- ja Meahcástansearvi/Samisk fangst- og utmarksforening og Boarri (den samiske interesseorganisasjonen for lodden). Det ble også gjennomført en alminnelig høring av ny forskrift. Den 1. mai 2023 trådte ny forskrift for lodden i kraft. Den nye forskriften, *Forskrift om lodden (vårjakt på ender) fra og med 1. mai 2023–6. juni 2028, Kautokeino kommune, Troms og Finnmark*, tredoblet andekvoten, forlenget jaktperioden, åpnet for jakt på flere arter og utvidet jaktområdet for vårjakt på ender til det dobbelte av tidligere ordning. Det ble lagt stor vekt på lokale innspill og tradisjonell kunnskap ved fastsettelse av den nye forskriften.

Artikkel 25

Helsetjenester til den samiske befolkningen

Helse- og omsorgsdepartementet har gitt Helse Nord RHF et særlig ansvar for å sørge for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning. Dette ble slått fast i Nasjonal helse- og sykehusplan (2016-2019) og prinsippet ble videreført i Nasjonal helse- og sykehusplan (2020-2023). Stortinget har sluttet seg til dette.

I oppdragsdokumentet til de regionale helseforetakene stilles det krav om at samiske pasienters rett til og behov for tilrettelagte tjenester må etterspørres og synliggjøres gjennom hele pasientforløpet. Helse Nord RHF har, i nært samarbeid med Sametinget og de tre andre regionale helseforetakene, utviklet strategidokumentet *Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen (2020)*. Arbeidet med å følge opp strategien skal skje i tett samarbeid med Sametinget. Det er utarbeidet en rapport med tiltaksplaner for hvert helseforetak i Helse Nord RHF for å følge opp strategien, der ansvaret for oppfølging ligger både på regionalt og lokalt nivå. Formålet med tiltaksplanene er å sikre kvalitet og utvikle kompetanse om samisk språk og kultur i spesialisthelsetjenesten.

Innenfor spesialisthelsetjenesten har Sámi Klinihkka i Karasjok tilbud innenfor somatikk, psykisk helse, rus og avhengighet som er språklig- og kulturtilpasset den samiske befolkningen. Klinikken ble formelt åpnet i januar 2020.

Det er etablert en samisk tolketjeneste i Helse Nord. Alle fastleger og pasienter kan forhåndsbestille tolk.

Fagutvikling og kompetanseheving i omsorgstjenestene til samiske brukere

I 2018 ble det avholdt politisk konsultasjon mellom Sametinget og Helse- og omsorgsdepartementet om videreutvikling av ansvar for fagutvikling og kompetanseheving i omsorgstjenestene til samiske brukere. Helsedirektoratet utredet i samarbeid med Sametinget kriterier for en ny ordning, med sikte på bruk av eksisterende fagmiljø med kompetanse på samisk språk og kultur. Formålet for ordningen er å bidra til fagutvikling og kompetanseheving i omsorgstjenestene til samiske brukere.

Kompetansehevende tiltak innenfor omsorgstjenestene

Kompetanseløft 2025 er en plan for rekruttering, kompetanse og fagutvikling i den kommunale helse- og omsorgstjenesten og den fylkeskommunale tannhelsetjenesten. Målet er å bidra til en faglig sterk tjeneste, og til å sikre at tjenesten har tilstrekkelig og kompetent bemanning. Kompetanseløft 2025 består av fire strategiske områder med om lag 60 tiltak, som skal videreutvikles i planperioden 2021-2025. I Kompetanseløft 2025 arbeides det med et kompetansehevende tiltak for å bidra til å bygge opp og styrke kvaliteten i tjenestene til brukere med samisk språk og kulturbakgrunn gjennom fagutvikling og kompetanseheving. Tiltakene skal rettes mot områder som omfatter innbyggere med både sørsamisk, nordsamisk- og lulesamisk språk og kultur. Tilskuddet skal bidra til å framskaffe og spre kunnskap om behovene til samiske innbyggere som mottar kommunale helse- og omsorgstjenester, samt hvordan disse behovene best kan dekkes og bidra til økt kompetanse blant personell som yter helse- og omsorgstjenester til samiske brukere.

Fagutviklingen og kompetansehevingen skal sikre at kandidaten oppnår forståelse om hvordan samiske samfunn, språk, kultur, religioner, helbredelsestradisjoner, syn på sykdom og helse har vært, er og hvordan den endrer seg over tid.

Krisesentertilbudet til den samiske befolkningen

Alle kommuner har en plikt til å sørge for et krisesentertilbud for kvinner, menn og barn utsatt for vold, eller trusler om vold i nære relasjoner, jf. krisesenterloven. Det eneste samiske krisesenteret i Norge ble lagt ned i desember 2018. Bakgrunnen var at tilsyn fra statsforvalteren hadde avdekket store mangler bl.a. når det gjaldt bemanning, kompetanse, sikkerhetstiltak, tilbudet til voldsutsatte menn, mv. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har siden 2018 jobbet med relevante aktører i området for å reetablere et varig krisesentertilbud tilpasset den samiske befolkningen.

Barne- og familiedepartementet utarbeider et høringsnotat om endringer i krisesenterloven og utvikling av krisesentertilbudet. Notatet skal være klart i løpet av 2023. Høringsnotatet skal blant annet omfatte utfordringene med krisesentertilbudet for den samiske befolkningen.

Nasjonalt samisk kompetansesenter for kommunalt og statlig barnevern, familievern og krisesentertilbud (NASAK)

Nasjonalt samisk kompetansesenter for kommunalt og statlig barnevern, familievern og krisesentertilbud (NASAK) ble etablert i 2021. Bakgrunn for opprettelsen av NASAK er behovet for å utvikle og gjennomføre nødvendig språk- og kulturkompetanse og handlingsevne i tjenestenes arbeid med samiske barn, voksne og familier. Målgruppen for NASAK er ledere og ansatte som arbeider med samiske barn, voksne og familier i familieverntjenesten, statlig og kommunalt barnevern og i krisesentre.

Kompetansesenteret skal bidra til å styrke kvaliteten på tjenestenes arbeid med samiske barn, voksne og familier, og til et likeverdig tilbud til samisk befolkning.

Vold i nære relasjoner i samiske samfunn

Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2021-2024) «Frihet fra vold» som ble lansert i august 2021 inneholder en egen del om vold og overgrep i samiske samfunn. Denne delen er utarbeidet i nært samarbeid med Sametinget. Kunnskap og kompetanse om samisk språk og kultur hos hjelpeapparat og politi er et viktig tema i planen.

Regjeringen har besluttet at det skal legges frem en opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner høsten 2023. Opptrappingsplanen vil ha den utsattes trygghet og rettssikkerhet i sentrum. I arbeidet bygges det videre på samarbeidet som er etablert rundt denne tematikken. Sametinget deltar i utarbeidelsen og opptrappingsplanen vil inneholde en egen samisk del.

Se mer om forskning som bakgrunn for disse tiltakene omtalt i Norges rapport på ILO-konvensjon nr. 169 i 2018.

Barnehus

Regjeringen vil sikre at samiske barn får tjenester som er kulturelt og språklig tilrettelagt. Det skal derfor opprettes et eget barnehus i det samiske kjerneområdet i Finnmark.

[Artikkel 27](#)

Samisk sykepleierutdanning

I 2019 bevilget Stortinget midler til 25 deltidsstudieplasser i samisk sykepleierutdanning ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT). Utdanningen tilbys i samarbeid mellom UiT, som har faglig ansvar, og Samisk høgskole, som gir emnene i samisk språk og kulturkunnskap. Studieprogrammet skal ha opptak hvert annet år. Det første opptaket ble gjort i 2021. Utdanningen gir bachelorgrad og gis på deltid over fire år.

1.1.2022 trådte det i kraft en egen forskrift om nasjonal retningslinje for samisk sykepleierutdanning. Det betyr at kandidatene («the graduates») er kvalifisert for sykepleierstillinger i hele landet. De får i tillegg en særlig kompetanse knyttet til samisk språk- og kulturforståelse. Utdanningen skal sikre at kandidatene kan utøve helhetlig og helsefremmende sykepleie med særlig fordypning i den samiske befolkningens helseforhold.

Helse- og sosialfaglige grunnutdanninger

Alle helse- og sosialfaglige grunnutdanninger som inngår i Nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanninger (RETHOS) skal gi læringsutbytte om samers rettigheter, og kunnskap om og forståelse for samenes status som urfolk.

Artikkel 28

Samisk identitet, språk og kultur

Regjeringen la våren 2023 fram en melding for Stortinget om samisk språk, kultur og samfunnsliv. Hovedtema for meldingen er kompetanse og rekruttering – avgrenset til barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning.

Kunnskapsdepartementet har lagt fram Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2023–2025 og Barnehager mot 2030 – strategi for barnehagekvalitet. I begge strategiene er det samiske perspektivet gjennomgående.

I arbeidet med evaluering av rammeplan for barnehagen (2021) er samisk innhold og samiske barn særlig løftet fram.

Tilskudd til utviklingsarbeid og prosjekter i samiske barnehager, barnehager med samiske avdelinger og barnehager med tilbud om samisk språkopplæring er i 2023 styrket til tiltak for økt kompetanse for ansatte i samiske barnehagetilbud, i samsvar med Sametingets budsjettinnspill.

Ny opplæringslov

Kunnskapsdepartementet la våren 2023 fram Prop. 57 L (2022–2023) Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregående opplæringa for Stortinget.

I lovforslaget har departementet foreslått å utvide retten til opplæring i samisk, slik at ikke-samiske elever som har hatt opplæring i eller på samisk i grunnskolen, også får rett til opplæring i samisk i videregående opplæring. Departementet foreslo også å lovfeste at kommunen og fylkeskommunen skal tilby en del av opplæringen i samisk i et samiskspråklig miljø når det er nødvendig for at opplæringen skal være pedagogisk forsvarlig. Departementet foreslår videre en egen lovbestemmelse om skolens informasjonsplikt, og foreslår her å synliggjøre plikten til å informere om retten til opplæring i og på samisk i en egen setning i lovbestemmelsen. For øvrig er dagens regler om opplæring i og på samisk foreslått videreført.

Lovforslaget ble behandlet og vedtatt av Stortinget i juni 2023. Det planlegges for at loven skal tre i kraft 1. august 2024.

Nytt læreplanverk for grunnopplæringa

Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20) og læreplanverket for Kunnskapsløftet samisk (LK20S) er fra høsten 2022 tatt i bruk for alle de tretten trinnene i grunnsopplæringa. Dette er den største endringen i skolesystemet siden Kunnskapsløftet i 2006, og læreplanverket skal bidra til et verdiløft i skolen og til å ruste elevene best mulig for framtiden. I årene 2020–22 ble det bevilget ekstra midler til utvikling og tilpassing av samiske læremidler på grunn av Kunnskapsløftet (den såkalte fagfornyelsen). 2022 var i utgangspunktet siste året for denne ekstrabevilgningen, men på grunn av stort behov er det bevilget ekstra midler til Sametinget også i 2023.

Norsk rikskringkasting (NRK)

Stortinget har i 2022 vedtatt å understreke NRKs forpliktelser til å tilby innhold på de samiske språkene og minoritetsspråkene, i tillegg til norsk som samfunnsbærende språk. Til de samiske språkene regnes her nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Endringen innebærer en presisert forpliktelse for NRK til å tilby innhold på samiske språk, nasjonale minoritetsspråk og tegnspråk, men uten at det stilles kvantitative krav.

For å kunne oppfylle oppdraget må NRK blant annet ha samiskspråklige journalister som lager innhold som treffer et samisk publikum. Det finnes i dag svært få samiskspråklige journalister og få samisktalende som utdanner seg innen journalistikk. NRK beskriver det som spesielt krevende å rekruttere journalister som behersker de mest truede samiske språkene, dvs. lulesamisk og sørsamisk. NRK har derfor startet et arbeid med sikte på å motivere og utvikle framtidige journalister med samisk språkkompetanse.

Et eget samisk talent- og rekrutteringsprogram ble i 2021 videreutviklet med vekt på lulesamisk og sørsamisk kompetanse. Programmet går over ett skoleår og sju ungdommer lærer å lage innhold for nett, radio/lyd, video/TV og sosiale medier, spesielt for yngre målgrupper. Hittil har talentprogrammet utviklet 12 unge, samisktalende journalister. Fire av fem journalister i det første kullet jobber i NRK Sápmi.

Sámi Giellagáldu – Nordisk fag- og ressurscenter for samiske språk

Sámi Giellagáldu har som målsetting å styrke og utvikle de samiske språkene over landegrensene, og sikre at språkene utvikles likt på tvers av landegrensene. Sámi Giellagáldu ble etablert av sametingene i Norge, Sverige og Finland i 2013. I august 2018 etablerte Nordiska ämbetsmannsorganet for samiska frågor (NÄS) en arbeidsgruppe bestående av representanter oppnevnt fra hvert av sametingene og departementene i Finland, Sverige og Norge, for å utrede mulighetene for en ny og permanent organisasjonsmodell for Sámi Giellagáldu. Arbeidsgruppen avleverte sin rapport i 2019 og ønsket organisasjonsmodell ble bestemt i 2020. Det ble ansatt ny direktør for Sámi Giellagáldu i 2022. Sámi Giellagáldu er et faglig sakkyndig organ, som tilbyr språkhjelp og veiledning i spørsmål som gjelder bruken av de samiske språkene, de godkjenner nye termer, vedtar normering, språkrøkt, stedsnavn, utvikling av språket og navnetjeneste og gir informasjon om de samiske språkene. Sámi Giellagáldu skal berike de samiske språkene og på den måten bidra til å sikre framtiden til de samiske språkene.

Internasjonalt arbeid med urfolksspråk

I forbindelse med FNs internasjonale år for urfolksspråk i 2019 støttet regjeringen Sametinget med ekstra midler. Norge var partner for urfolksspråkåret. 2022–2032 er FNs tiår for urfolksspråk. Norge er representert i den internasjonale styringsgruppen for språktiåret i perioden 2021-2023. Videre har Sametinget og departementet i fellesskap opprettet et nasjonalt samarbeidsforum som skal koordinere arbeidet med tiåret i Norge. I sammenheng med språktiåret er regjeringen opptatt av språkteknologi, digitalisering og opplæring av barn og unge og regjeringen skal utarbeide en nasjonal handlingsplan i samarbeid med Sametinget med mål om å bevare, synliggjøre og utvikle samiske språk i Norge.

Kommentarer fra ILOs ekspertkomité

Konvensjonens artikkel 6 og 7. Konsultasjoner og deltakelse

Komiteen oppfordrer regjeringen til å fortsette med å møte de utfordringene som er identifisert og til å gi nødvendig informasjon som gjør det mulig å undersøke om prosedyrene sikrer effektive konsultasjoner og deltakelse for urfolk i saker som kan påvirke dem direkte, i tråd med kravene fra konvensjonen. Komiteen oppfordrer regjeringen til å fortsette oppfølgingen av utfordringene som er kartlagt og gi nødvendig informasjon som gjør det mulig å undersøke om prosedyrene sikrer effektive konsultasjoner og deltakelse for urfolk i saker som kan påvirke dem direkte, i tråd med kravene i konvensjonen.

Nye lovregler om konsultasjoner i sameloven

Nye lovregler om konsultasjoner trådte i kraft i juli 2021. Lovreglene viderefører i all hovedsak «Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget», fra 2005.

Konsultasjonsplikten gjelder både for statlige myndigheter, fylkeskommuner og kommuner, samt private rettssubjekter når de utøver myndighet på vegne av staten, jf. sameloven §§ 4-3 og 4-4.

Formålet med konsultasjoner er å sikre at samiske interesser skal komme tidlig inn i aktuelle prosesser, og at de har mulighet til å påvirke resultatet. Konsultasjoner skal gjennomføres i god tro og med formål om å oppnå enighet, og skal ikke avsluttes så lenge partene antar at det er mulig å bli enige i saken, jf. sameloven § 4-6.

Konsultasjonsretten gjelder for Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser i saker om lovgivning, forskrifter og andre beslutninger eller tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser direkte.

Brudd på reglene om konsultasjoner kan gi grunnlag for ugyldighet i samsvar med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper.

Departementet har utarbeidet en veileder om gjennomføring av konsultasjoner for kommuner og fylkeskommuner, og jobber nå med å lage nærmere bestemmelser om konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, jf. sameloven § 4-8.

Lovfesting av bestemmelser om konsultasjoner er en oppfølging av utredningen fra Samerettsutvalget 2 (NOU 2007: 13 Den nye sameretten), fra 2007.

Vi viser for øvrig til svar på denne kommentaren i Norges rapport på ILO-konvensjon nr. 169 i 2018.

Oppfølging av komiteens tidligere merknader. Endringer i finnmarksloven

Komiteen legger til grunn at det tas nødvendige skritt for å sikre at kartleggingen av rettigheter etter finnmarksloven vil være i tråd med konvensjonens artikkel 14 (1) og artikkel 8, som krever at det tas hensyn til urfolks sedvaner og sedvanerett når man anvender nasjonale lover og forskrifter. Komiteen ber derfor regjeringen om å gi informasjon om utvikling i prosessen med kartlegging av rettigheter i Finnmark fylke, samt informasjon om arbeidet til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Komiteen ber også om at informasjon om implementeringen av Finnmarksloven, hva gjelder utmarksforvaltning i Finnmark fylke og ivaretagelsen av samiske rettigheter og interesser i prosessen inkluderes.

Kartlegging av rettigheter i Finnmark

Finnmarkskommisjonens arbeid har pågått kontinuerlig siden Norges forrige rapportering. Kommisjonen er nå ferdig med rettighetskartleggingen i felt 1 Stjernøya/Seiland, felt 2 Nesseby, felt 3 Sørøya, felt 4 Karasjok, felt 5 Varangerhalvøya øst og felt 6 Varangerhalvøya vest. Kartleggingsarbeid pågår i felt 7 Tana og Tanafjorden, felt 8 Kautokeino, felt 9 Porsanger og felt 10 Nordkyn/Sværholthelvøya. I etterkant av Finnmarkskommisjonens rapport om rettigheter i felt 4 Karasjok ble spørsmål om eiendomsrett til grunnen i Karasjok bragt inn for Utmarksdomstolen for Finnmark. Utmarksdomstolen avsa dom i saken 21. april 2023. I likhet med Finnmarkskommisjonens flertall kom Utmarksdomstolens flertall (dissens 3–2) til at det aller meste av grunnen i Karasjok kommune er kollektivt eid av befolkningen i Karasjok. Dommen er anket til Høyesterett.

Konvensjonens artikkel 7. Utvikling

Komiteen ber om at regjeringen fortsetter å gi informasjon om samarbeidet mellom Olje- og energidepartementet og dets underliggende etat NVE og Sametinget når det gjelder olje og gass, vannkraftprosjekter.

Vi viser til svar på denne merknaden i Norges rapport på ILO-konvensjon nr. 169 i 2018. Siden den gang har Stortinget lovfestet nye regler om konsultasjoner i et eget kapittel i sameloven. Olje- og energidepartementet praktiserer disse reglene i alle saker som berører samiske interesser.

Ved enkeltsaker der energiltaket berører samiske interesser direkte, herunder oftest reindriftsutøvere, tilbyr departementet konsultasjon med berørte reindriftsdistrikter. I disse konsultasjonene deltar ofte en observatør fra Sametinget. Senere i prosessen gjøres Sametinget kjent med innholdet i utkast til endelig beslutning, før departementet og Sametinget konsulterer om utfallet av saken.

Departementet konsulterer også Sametinget om eventuelle lovendringer innenfor Olje- og energidepartementets sektormyndighet. Det seneste eksempelet er Sametingets involvering i lovendringsprosess av plan- og bygningsloven, i samarbeid med Kommunal- og distriktsdepartementet.

Artikkel 14 og 15. Landrettigheter i tradisjonelle samiske områder sør for Finnmark fylke
Komiteen legger til grunn at konvensjonens artikkel 14 og 15 vil bli tatt tilstrekkelig hensyn til i denne prosessen og at konsultasjoner og deltagelse vil finne sted i tråd med artikkel 6 og 7.

Komiteen ber også om at regjeringen gir informasjon om virkemidlene for å beskytte landrettigheter til tradisjonelle samiske områder sør for Finnmark fylke.

Regjeringen har ikke tatt stilling til hvordan Samerettsutvalgets forslag om kartlegging av rettigheter sør for Finnmark skal følges opp.

Artikkel 15(2). Lovgivning om gruvedrift

Komiteen ber om at regjeringen informerer om på hvilken måte det samiske samfunnet får ta del i fordelene med gruvedrift.

Etter mineralloven § 57 har grunneieren rett til et vederlag på 0,5 prosent av verdien av statens mineraler som utvinnes fra grunneierens grunn. Andre mineraler enn statens mineraler tilhører grunneieren etter mineralloven § 7 andre avsnitt. Av mineralloven § 58 følger det at for utvinning av statens mineraler på Finnmarkseiendommens grunn kan departementet ved forskrift fastsette et høyere vederlag. Vederlaget er per i dag fastsatt til 0,25 prosent, jf. forskrift til mineralloven § 5-6. Dette utbetales til Finnmarkseiendommen.

Det er ikke fastsatt forhøyet grunneieravgift for utvinning utenfor Finnmarkseiendommens grunn. Regjeringen arbeider nå med ny minerallov. Lovarbeidet er en oppfølging av utredningen NOU 2022: 8 Ny minerallov hvor det blant annet er forslag om grunneiervederlag for mineralutvinning i samiske reindriftsområder også utenfor Finnmark.

Artikkel 7 og 15(1). Reindrift

Komiteen ber om at regjeringen fortsetter å gi informasjon om hvilke tiltak som er gjennomført for å sikre at samiske rettigheter til naturressurser i samiske områder er særlig ivaretatt. Vennligst også gi en evaluering av eventuelle endringer i reindriftsforvaltningen.

Konsultasjoner med Sametinget og Norske reindriftssamers landsforbund på reindriftsområdet

På reindriftsfeltet har Landbruks- og matdepartementet (LMD) siden forrige rapportering hatt flere konsultasjoner med Sametinget og Norske reindriftssamers landsforbund (NRL).

LMD har konsultert med Sametinget og NRL om endringer i reindriftsloven. Lovendringsforslagene det ble konsultert om var prioritering av økologisk bærekraft i formålsparagrafen, individmerking av rein, tilgjengeliggjøring av reintall og reindriftstyret. LMD og Sametinget kom under konsultasjonene til delvis enighet om noen av spørsmålene som det ble konsultert om, mens LMD og NRL ikke kom til enighet. Reindriftsloven ble endret i 2019.

Videre har LMD konsultert med Sametinget og NRL om forskrift om reinmerker. Formålet med forskriften er å sikre en ensartet saksbehandling av merkesaker i tråd med samisk tradisjon og sedvanerett. LMD kom under konsultasjoner frem til en enighet med Sametinget og NRL. Forskriften trådte i kraft i 2022.

Det har også blitt gjennomført konsultasjoner om forskrift om tilgjengeliggjøring av reintall i reindriftsnæringen. Forskriften har til formål å legge til rette for forutsigbarhet og trygge rammevilkår i reindriften ved at reindriftsutøvere har tilgang til opplysninger om reintall på siidaandelsnivå i eget distrikt. I denne konsultasjonsprosessen kom LMD ikke frem til en enighet med Sametinget og NRL om en helhetlig løsning. Også denne forskriften trådte i kraft i 2022.

I forbindelse med utarbeidelse av veileder om reindrift og plan- og bygningsloven ble det også gjennomført konsultasjoner, hvor LMD kom til enighet med Sametinget og NRL. Formålet med veilederen er å synliggjøre rettigheter og plikter for utbyggere, planmyndigheter og reindriften samt hvilke muligheter reindriften har til å påvirke prosesser og informere om reindrift.

Evaluering av endringer i den offentlige forvaltningen av reindriften

Den regionale delen av offentlig reindriftsforvaltning ble omorganisert med virkning fra 1. januar 2014. Omorganiseringen gikk ut på at ordningen med områdestyrer ble avviklet og deres oppgaver ble overført til de daværende fylkesmannsembetene. Fylkesmannsembetene tok samtidig over det administrative ansvaret for områdekantorene.

På oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet ble endringen av reindriftsforvaltningen evaluert i 2019, *Evaluering av endringer i den offentlige forvaltningen av reindriften* (NIBIO rapport 5/42/2019). Evalueringen baserte seg på intervjuer med forvaltning, Sametinget og reindriften næringsorganisasjon Norske reindriftssamers landsforbund (NRL).

Noen av funnene i evalueringen var at omorganiseringen av den regionale reindriftsforvaltningen har oppnådd målene som var grunnlag for endringene, om en mer oversiktlig og effektiv forvaltning med hensyn til reindriftsforvaltningens kjerneoppgaver. For øvrig forvaltning har forvaltningsstrukturen i reindriftsforvaltningen blitt tydeligere, men evalueringen fant også at strukturen ikke fremsto som tydeligere for reindriftsnæringen. Evalueringen viser til at forvaltningens legitimitet i reindriftsnæringen er svekket, men fant ikke grunnlag for at dette alene skyldes omorganiseringen. Det vises likevel til et behov for tiltak for å styrke reindriftsnæringens medvirkning, noe som kan bidra til økt legitimitet. Videre har reindriftsforvaltningen fått økt kunnskap, men evalueringen så behov for at forvaltningen må utvikle den praktiske kunnskapen om næringen i sin region.

Samiske fiskerettigheter

Komiteen ber om at regjeringen informerer om hvilke tiltak som er gjort for å sikre at samiske rettigheter til fiske blir spesielt ivaretatt (artikkel 15(1)). Den ber også regjeringen om å gi informasjon om hvilke tiltak som er gjennomført, med samisk deltakelse når det er nødvendig, for å sikre at tradisjonelt fiske er styrket og fremmet (artikkel 23).

Regjeringen anser at sjøsamiske interesser på fiskeriområdet i dag er ivaretatt ved et rettslig rammeverk i havressursloven og deltakerloven som innebærer at det skal legges vesentlig vekt på samisk bruk i ressursforvaltningen, samt at det i sjøsamiske områder i Finnmark, Troms og Nordland er etablert en rett til fiske etter torsk, gjennom den såkalte kystfiskeordningen.

Videre er retten til sjøsamisk medvirkning i relevante forvaltningsspørsmål søkt ivaretatt gjennom alminnelige høringer generelt og spesielt ved konsultasjon etter sameloven med Sametinget. Konsultasjonene er institusjonalisert som årlige møter på henholdsvis administrativt og politisk nivå.

Et rådgivende organ, Fjordfiskerinemnda, ble opprettet i 2014. Den skal styrke forvaltningen av fjordfiskeriene i de tre nordligste fylkene, med særlig vekt på samiske bruk og denne brukens betydning for samiske lokalsamfunn. Nemda er sammensatt av medlemmer fra Sametinget og fylkeskommunene i nord.

Regulering av laksefisket i Tanavassdraget

Tanavassdraget er et grensevassdrag mellom Norge og Finland. På norsk side av vassdraget tilhører fiskerettighetene lokalbefolkningen, og på begge sider er lokalbefolkningen i stor grad samisk. Det samiske laksefisket er en viktig del av den samiske elvekulturen i området.

Laksebestandene i vassdraget forvaltes av norske og finske myndigheter i fellesskap, i tråd med prinsippene nedfelt i Tanaavtalen fra 2017 (se omtale av avtalen i Norges rapport på ILO-konvensjon nr. 169 i 2018 side 5).

I tråd med artikkel 7 i Tanaavtalen, foretar norske og finske myndigheter en årlig evaluering av fiskereglene for Tanavassdraget. De årlige justeringene av fiskereglene for Tanavassdraget er basert på innspill fra lokale rettighetshavere, og disse deltar også på alle nivåer i prosessen.

I 2021 og 2022 resulterte prosessen med årlige justeringer i at det ikke ble åpnet for laksefiske i Tanavassdraget. Grunnen til dette var at laksebestandene i vassdraget ikke lengre produserte noe høstbart overskudd, og at et fiske etter laks dermed ikke var bærekraftig. Stenging av laksefisket legger en begrensning på muligheten til å utøve en sentral del av den elvesamiske kulturen. Fisket etter andre arter enn laks ble utvidet, både med stangredskaper og garnredskaper, slik at den lokale fiskekulturen kan opprettholdes selv om det ikke fiskes etter laks.

Lokale rettighetshavere deltok i forhandlingsprosessen på vanlig måte i 2021 og 2022. I 2022 deltok også Sametinget. I tillegg ble det begge disse årene avholdt politiske konsultasjonsmøter med Sametinget og lokale rettighetshavere. Det ble ingen enighet om reguleringen av laksefisket, men møtene styrket samarbeidet mellom Sametinget og Klima- og miljødepartementet. Det ble også tildelt midler til prosjekter som kunne ivareta og videreformidle kunnskapen om det tradisjonelle samiske fisket mens fisket i Tanavassdraget var stengt.

Sjølaksefisket

Sjølaksefisket anses for å være en viktig del av den sjøsamiske kulturen. Adgangen til å fiske laks i sjø reguleres i forskrift som revideres hvert fjerde år. Fisketider i ulike områder justeres på bakgrunn av status for laksebestandene som ferdes gjennom det enkelte området. Ny forskrift ble fastsatt i 2021, og i denne ble det ikke gjort endringer i fisketidene i den nordligste regionen av hensyn til å opprettholde det tradisjonelle samiske sjølaksefisket. I prosessen med å fastsette forskriften ble det avholdt flere samarbeidsmøter med Sametinget før et endelig forslag forelå. Det ble også avholdt konsultasjoner med Sametinget både på administrativt og politisk nivå.

Som følge av den dårlige tilstanden til laksebestandene i Tanavassdraget, ble det besluttet å ikke åpne for sjølaksefiske i Tanafjorden og i et område øst og vest for utløpet. Klima- og miljødepartementet avholdt konsultasjoner med Sametinget og lokale rettighetshavere om denne beslutningen, samtidig med konsultasjonen om stenging av fisket i Tanavassdraget.

Artikkel 28(3). Samiske språk og utdanning

Komiteen ber om at regjeringen informerer om hvilke tiltak som gjennomføres for å bevare og fremme utviklingen og bruken av de samiske språkene.

Endringer i samelovens språkregler

Kommunal- og distriktsdepartementet la fram en lovproposisjon for Stortinget i 2023. Lovforslaget er en oppfølging av NOU 2016: 18 *Hjertespråket*. Departementet har konsultert med Sametinget om forslaget og gjort endringer som følge av Sametingets innspill konsultasjonene. Et hovedhensyn med forslaget er å legge til rette for språkregler som er tilpasset den samiske språksituasjonen i ulike kommuner, og at flere kommuner blir med i forvaltningsområdet for samiske språk. Det er viktig for å sikre flest mulig samisktalende språkrettigheter, og bevare og utvikle de samiske språkene. Departementet foreslår å dele inn forvaltningsområde for samiske språk i tre ulike kommunekategorier med ulike rettighetsnivå. Den ene kommunekategorien, språkstimuleringskommuner, vil senke terskelen for at flere kommuner søker om innlemming i forvaltningsområdet.

Ny språklov

En ny, helhetlig språklov trådte i kraft 1. januar 2022. Loven skal sikre vern og status for de språkene som den norske staten har ansvar for: norsk, de samiske språkene, kvensk, romani, romanes og norsk tegnspråk. Det å sikre språk betyr at offentlige organer skal sørge for tilgang til språk, slik at de ulike språksamfunnene skal kunne bruke og møte sitt eller sine språk. Loven slår fast at språkene har lik verdi som språklige og kulturelle uttrykk.

Språkloven definerer samiske språk som urfolksspråk i Norge. Samiske språk og norsk er likestilte språk i samsvar med reglene i sameloven. Offentlige organer har ansvar for å bruke, utvikle og styrke samiske språk i samsvar med reglene i sameloven kapittel 3 (om språk).

Divvun

Divvun er en enhet ved Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet. I samarbeid med Giellatekno ved samme universitet lager enheten ulike språkverktøy for de samiske språkene. Divvun utvikler og drifter blant annet retteprogrammer, stavekontroller og tastaturer for ulike dataplattformen. I 2020 lanserte Divvun en ny grammatikkontroll for nordsamisk. Divvun har i perioden 2020–2023 mottatt midler fra Kommunal- og distriktsdepartementet til å utvikle samisk taleteknologi innenfor «tekst-til tale» for sør- og lulesamisk. «Tekst-til-tale»-teknologi gjør det mulig å få lest opp tekst fra nettsider m.m.

[Artikkel 32. Samarbeid over landegrensene](#)

Komiteen ber om at regjeringen informerer om hvilke tiltak som gjennomføres for å legge til rette for kontakt og samarbeid mellom samene over landegrenser, inkludert aktiviteter som gjelder økonomiske, sosiale, kulturelle og miljømessige forhold. I denne forbindelse bes det også om informasjon om utviklingen i forhandlingene om Nordisk samekonvensjon.

EU-programmet Interreg – Aurora

Interreg Aurora er et grensekryssende program som på norsk side dekker Nordland, Troms og Finnmark samt hele det samiske området fra Finnmark til reinbeite i Innlandet fylke. Interreg Aurora er ett av 10 interregionale samarbeidsprogram med EU hvor Norge deltar i perioden 2021-27. Forvaltningsansvaret på norsk side er lagt til Troms og Finnmark fylkeskommune og inkluderer forvaltning av de samiske prosjektene. Interreg Aurora har definert et eget delprogram for Sápmi med en egen samisk styringskomité som behandler samiske søknader. Sametinget er representert i programmets Overvåkingsskomité. Programmet er i overensstemmelse med regionale strategier og prioriteringer i Troms - Finnmark og Nordland fylkeskommuner og Sametinget.

Også andre Interreg-programmer har et urfolksperspektiv, bl.a. programmet Nordlig Periferi og Arktisk.

Nordområdepolitikken

Urfolksdimensjonen står sentralt i norsk nordområdepolitikk.

I 2020 la daværende regjering fram en melding til Stortinget om mennesker, muligheter og norske interesser i nord. Kunnskapsgrunnlaget for meldingen ble innhentet i dialog med Sametinget, fylkeskommuner, kommuner og sentrale aktører innen næringsliv, organisasjoner og kunnskapsinstitusjoner i nord. Et eget ungdomspanel, der også samisk ungdom deltok aktivt, har også gitt sine innspill. I meldingen omtales urfolk, det samiske perspektivet og behovet for en styrket nasjonal urfolksidentitet og -kultur. Urfolk og det internasjonale samarbeidet er også omtalt.

Arktisk råd

All aktivitet i Arktisk råd ble satt på pause 3. mars 2022 som følge av Russlands invasjon av Ukraina. Den 11. mai 2023 overtok Norge lederskapet av Arktisk råd (2023-2025) etter Russland. Norges prioriteringer for lederskapsperioden er hav, klima- og miljø, bærekraftig økonomisk utvikling og folk i nord, i tillegg til et tverrgående fokus på ungdom og arktiske urfolk.

I Arktisk råd møtes de arktiske statene Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og USA og representanter for arktiske urfolk i disse landene. Seks urfolksorganisasjoner har status som permanente deltakere i Arktisk råd, Samerådet er én av disse. Dette innebærer at organisasjonene har konsultasjonsrettigheter på lik linje med medlemsstatene i Arktisk råd, i forbindelse med forhandlinger og avgjørelser i rådet. Norge finansierer sammen med Danmark driftskostnadene for Arktisk råds urfolkssekretariat og gir reisestøtte til Samerådet. Sametinget inngår i den norske delegasjonen til Arktisk råds ministermøter, og utenriksministeren deler sin taletid på møtet med sametingspresidenten.

Gjennom arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling (SDWG) under Arktisk råd, har Norge støttet en rekke prosjekter som omhandler urfolks rettigheter og innovasjonskraft. Særlig viktig har det under pandemien vært å videreføre nettverksbygging og samarbeid i nye arbeidsformer. Blant annet er det blitt gitt støtte til ledertrening for unge urfolksledere, fra alle de arktiske landene. Under Arktisk råd og SDWG har det også vært arbeidet med å støtte opp under markedstilpasning og innovasjon i reindriftsnæringen, gjennom prosjektet EALLU.

SDWG har også konsentrert oppmerksomheten om konsekvensene av koronapandemien (Covid-19) for urfolk i de arktiske landene. Fra norsk side har Senter for Samisk helseforskning ved Norges Arktiske Universitet vært sentral i dette arbeidet. Senteret har hatt tett kontakt med amerikanske og kanadiske forskningsmiljøer i dette arbeidet.

Barentsrådet

Barentsrådet (Barents Euro-Arctic Council – Beac) består av Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige i tillegg til EU-kommisjonen. (Se mer om Barentssamarbeidet i Norges rapport på ILO-konvensjon nr. 169 i 2018 side 8.)

Aktiviteter med Russland ble frosset som følge av angrepskrigen på Ukraina, men samarbeidet i arbeidsgruppene fortsatte mellom Norge, Finland og Sverige i et «Friends of the presidency»-format, under det finske formannskapet (2021–2023). Barentsrådet har en egen arbeidsgruppe for urfolk der Sametinget deltar. Det er også en arbeidsgruppe for kultur, som engasjerer seg i temaer hvor urfolkskultur inngår.

Urfolk var et prioritert tema for det norske formannskapet i Barentsrådet 2019-2021, og urfolks rettigheter ble særskilt fremhevet i ministererklæringen som avsluttet det norske formannskapet i 2021. Under det norske formannskapet ble det også avholdt et eget, digitalt toppmøte om urfolk i Barentsregionen i 2021. Dette arbeidet ble videreført av det finske formannskapet og det ble arrangert et samisk toppmøte i EU-parlamentet i Brussel i mars 2023. Forut for toppmøtet ble det arrangert et eget møte for urfolksungdom.

Annet kultursamarbeid i Nordområdene

Regjeringen har avsatt ressurser på kulturområdet til å fremme kontakt og samarbeid, og konkrete kulturprosjekter over grensene i nord, særlig mellom landene i Barentsregionen (Norge, Sverige og Finland). Arbeidet omfattet inntil krigføringen i Ukraina startet også Russland. Flere samiske kulturaktører har dermed mottatt midler til norsk-russiske samarbeidsprosjekter, og til utvikling av nettverk og arenaer for samarbeid over grensen.

Internasjonalt reindriftsenter

Internasjonalt reindriftsenter (ICR) er en underliggende virksomhet til Kommunal- og distriktsdepartementet. Reindriftssenteret har de senere år blant annet arbeidet med prosjekter knyttet til tradisjonell matkultur- og produksjon i Arktis, og urfolks matsystemer. I forbindelse med den årlige Gourmand Awards i 2018 vant EALLU-prosjektet (Indigenous Youth, Food Knowledge & Arctic Change), under prosjektledelse av ICR, førstepris for beste kokebok i verden uansett kategori. I 2020 tok ICR initiativ til å etablere et mobilt matlaboratorium, *Boaššu - Arctic Indigenous Peoples' FoodLab*. Matlaboratoriet skal bidra til matinnovasjon, kompetanse- og produktutvikling basert på tradisjonell kunnskap. Målet er blant annet å skape økonomisk utvikling for reindriften, nye næringsmuligheter, identitetsbygging for ungdom og økt kunnskap om urfolk.

Årlige konsultasjonsmøter

Det gjennomføres årlige konsultasjonsmøter mellom utenriksministeren og sametingspresidenten, der blant annet internasjonale urfolksspørsmål og nordområdepolitiske saker står på dagsorden.

Internasjonalt Samisk Filminstitutt (ISFI)

Kultur- og likestillingsdepartementet har i løpet av de siste årene økt bevilgningene for ISFI. ISFI har som formål å opprettholde og utvikle den samiske filmkulturen i hele Sápmi (Norge, Sverige, Finland og Russland). ISFI arbeider også for å fremme urfolksfilm og samarbeid mellom ulike filmmiljøer for urfolk i verden.

